

Z DEJAVNIMI MULTIDISCIPLINARNIMI TIMI IN REDNO IZMENJAVO INFORMACIJ ZNOTRAJ SLUŽB DO UČINKOVITEJŠE INTEGRACIJE ROMOV V LOKALNI SKUPNOSTI

GREGOR KOŠIR

Občina Kočevje, Kočevje, Slovenija
gregor.kosir@kocevje.si

V prispevku se osredotočamo na predstavitev pomembnosti multidisciplinarnih timov in redne izmenjave informacij znotraj služb z namenom učinkovitejše integracije Romov v lokalne skupnosti. Predstavljene so dobre prakse občinske uprave ob pomoči centra za socialno delo, urada za delo, policije, Medobčinskega inšpektorata in redarstva, vrtcev in šol kot tudi Uprave za probacijo Republike Slovenije, ki pripomorejo k uspešnejši integraciji Romov v občini Kočevje. V zaključku prispevka so predstavljeni izzivi za integracijo romske skupnosti v prihodnosti ter problematika financiranja programov, namenjenih za izobraževanje, zaposlovanje in integracijo Romov v lokalno skupnost.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.2](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.2)

ISBN
978-961-286-912-0

Ključne besede:
lokalna skupnost,
integracija,
informacije,
Romi,
Kočevje

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.fvv.10.2024.2](https://doi.org/10.18690/um.fvv.10.2024.2)

ISBN
978-961-286-912-0

WITH ACTIVE MULTIDISCIPLINARY TEAMS AND REGULAR EXCHANGE OF INFORMATION WITHIN SERVICES, TO MORE EFFECTIVE INTEGRATION OF ROMA IN THE LOCAL COMMUNITY

GREGOR KOŠIR

Kočevje Municipality, Kočevje, Slovenia
gregor.kosir@kocevje.si

Keywords:
local community,
integration,
information,
Roma,
Kočevje

In the chapter, we focus on presenting the importance of multidisciplinary teams and the regular exchange of information within services with the aim of more effective integration of Roma into local communities. The good practices municipal administration with assistance of the Centre for Social Work, the Labour Office, the Police, the Intermunicipal Inspectorate and Municipal Wardens, kindergartens and schools, as well as the Probation Administration of the Republic of Slovenia, which contribute to the more successful integration of Roma in the municipality of Kočevje, are presented. In the conclusion of the paper, the challenges for the integration of the Roma community in the future and the issue of financing programs intended for education, employment and integration of Roma into the local community are presented.

University of Maribor Press

1 Uvod

Romsko prebivalstvo je del skupnosti v občini Kočevje že več desetletij. Skozi zgodovino, še posebej pred osamosvojitvijo države, je bila njihova skupnost omejena na nekaj zaselkov, rahlo umaknjena od drugih naselij. Pozneje, v devetdesetih letih, se je zaradi določenih omejitev širitve teh naselij začelo priseljevanje v mestno okolje, deloma tudi ob dodelitvah socialnih stanovanj skozi instrumente socialne politike. Ker trenutno še vedno nimamo zakonske podlage za štetje romske populacije, je zadnji uradni podatek po popisu prebivalstva leta 2002, kjer se je za Rome po narodni pripadnosti opredelilo 127 oseb (Statistični urad Republike Slovenije [SURS], n. d.). Glede na delo na terenu ter število romskih otrok v šolah, ki so podlaga za sistematizacijo in dodelitev romskega pomočnika, se neuradna številka giblje okoli 700 do 800 oseb romskega porekla, seveda pa ta podatek lahko dokaj variira navzgor, saj je mnogo oseb romskih korenin popolnoma integriranih v skupnost in se tudi sicer ne opredeljujejo kot Romi po narodni pripadnosti. Tudi sicer romska naselja v občini Kočevje ne dosegajo velikosti večjih romskih naselij v jugovzhodni Sloveniji, saj največja le nekoliko presegajo 100 prebivalcev. Gre seveda za grobo oceno na podlagi števila objektov in priključkov za vodo in elektriko ter obračunov komunalnih storitev. Vendar na podlagi tega lahko ocenimo, da že vsaj polovica prebivalcev romskega porekla na Kočevskem živi izven deklariranih romskih naselij.

2 Integracija Romov v lokalno skupnost v občini Kočevje

Občina Kočevje je imela sistematiziranega romskega svetovalca, ki naj bi bedel nad razmerami romske populacije že v preteklosti, res pa je, da je na tem delovnem mestu obstajala visoka fluktuacija zaradi specifičnosti dela, ki se je nanašalo tudi na terenske obiske in določeno mero komunikacije ter nepriljubljene konfrontacije z romsko populacijo. Z določenimi ukrepi se je poskušalo pomagati na področju prostora, infrastrukture, zagotavljanja osnovnih bivanjskih razmer, reševanja sporov ipd. Dejavnost je bila tudi Ljudska univerza Kočevje, ki je preko nacionalnih projektov izvajala številne mehke vsebine v povezavi s targetiranjem romske populacije.

Kljub številnim naporom je leta 2019 v Kočevju prvič prišlo do organiziranega odziva javnosti (protest) zaradi ponavljajočih se konfliktov z romsko populacijo, zato je bila na ravni vodstva občine sprejeta odločitev za intenzivnejši in bolj

sistemske pristop, ki sem ga koordiniral v vlogi podžupana z neposrednim poročanjem tedanjemu županu občine.

Prva izmed ugotovitev je bila, da zgolj z usmeritvami, prejetimi od države, ki povečini predvidevajo mehke vsebine, ki smo jih poskušali izkoriščati preko Ljudske univerze Kočevje, težko izboljšujemo samo situacijo na terenu in položaj romske skupnosti. Načrt je bil, da se primarno osredotočimo na naslednje vsebine:

- področje urejanja bivanjskih razmer v romskih naseljih,
- pomoč pri integraciji, vzgoji in izobraževanju,
- varnost.

Takrat smo s prošnjo za pomoč začeli sklicevati predstavnike ključnih deležnikov v občini, ki delajo z romsko populacijo, kot so center za socialno delo (v nadaljevanju CSD), urad za delo, policija, Finančna uprava Republike Slovenije, Medobčinski inšpektorat in redarstvo ter občasno tudi predstavniki vrta in osnovnih šol. Občina je sicer imela operativno Komisijo za spremljanje položaja romske skupnosti, vendar je do dejavnosti znotraj nje prišlo glede na pogostost sej, zaradi napetega stanja na terenu pa smo potrebovali nekaj bolj operativnega, kar lahko deluje v dnevnikih okvirjih. Tako je nastal neformalni multidisciplinarni tim, s katerim smo povezali institucije med seboj. Skozi nekaj sestankov so se po posameznih institucijah izoblikovali kanali oz. kontaktne osebe, preko katerih smo lahko učinkoviteje, predvsem pa zelo ažurno, izmenjevali informacije o dogajanju na terenu. Po potrebi smo povezovali tudi druge dejavnike, kot na primer sestanki na temo bagatelnih krajev v trgovinah, kamor smo poleg policije vabili tudi predstavnike za varnost v trgovskih podjetjih in iskali rešitve za zmanjšanje teh kaznivih dejanj. Predstavniki občine je bil dnevno prisoten na terenu v romskih naseljih ter bil v stiku s predstavniki institucij. Večkrat se je v naselja odhajalo skupaj z različnimi službami.

Takratna ocena stanja na področju romske skupnosti v Kočevju je bila ovrednotena kot izredno zahtevna. Podobno kot samo število posameznikov, tudi vodenje zaposlitvene statistike med Romi ni možna, saj ne obstaja organizacija podatkov na podlagi etnične pripadnosti. Vseeno znova, glede na izkušnje s terena, domnevamo, da je več kot 90 % polnoletne populacije pripadnikov romske skupnosti nezaposlenih. Občina se še danes skupaj z drugimi pristojnimi institucijami sooča z

izrazitim pomanjkanjem motivacije med pripadniki romske skupnosti pri iskanju zaposlitve in normalizaciji svojih bivanjskih in življenjskih pogojev. Veliko oviro predstavljajo tudi številna finančna bremena iz naslova kazni, ki so v primeru, da je posameznik zgolj prejemnik socialne pomoči, praktično neizvršljive. Ko oz. če vstopi v delovno razmerje in pridobi dohodek, pa se izvršba lahko nemudoma izvede do zakonskih omejitev. Ravno zaradi tega se veliko Romov izogiba socialne oz. zaposlitvene aktivacije. Posledica tega je tudi nizka uspešnost zaključevanja osnovnošolskih programov, saj tudi otroci v šolanju ne vidijo prihodnosti, ker cilj velikega dela skupnosti ni redna zaposlitev.

Še vedno so velik problem pogoste kriminalne dejavnosti in vandalizem ter nasilništvo. Mnogi Romi so v priporu, na prestajanju zaporne kazni ali pa proti njim tečejo sodni postopki, vedno večje težave se pojavljajo tudi z mladoletnimi prestopniki. Z rednimi nadzori pristojnih služb, tudi skupnimi inšpekcijskimi nadzori, nam je v minulem obdobju uspelo nekoliko omejiti nelegalno predelavo in razgradnjo avtomobilov in preprodajo avtomobilskih delov ter odprto kurjenje (sežiganje) škodljivih materialov z namenom pridobivanja surovin za prodajo. Vendar se je na drugi strani močno povečala manjša kriminaliteta, predvsem vlomi v zasebne, gospodarske in javne objekte. Kljub naporom na določenih mestih še vedno beležimo povečano stopnjo vandalizma in manjših kaznivih dejanj. Posledično del sredstev, namenjenih romski skupnosti, namenjamo tudi za okrepitev varovanja javnih objektov oziroma občinske lastnine (samo v letu 2023 izrednih 75.000 EUR). Vseeno ocenjujemo, da se število populacije, ki se ukvarja s kriminaliteto, počasi zmanjšuje, vedno več pa jih sodeluje pri prilagoditvah življenjskega sloga v smeri boljše integracije v družbo in sobivanja z večinskim prebivalstvom. Potrebujemo samo še nekaj prilagojenih instrumentov socialnih politik. Ker si želimo že zelo zgodnje integracije romskih otrok, (so)financiramo program za vključevanje romskih otrok v vrtce, kar pomaga pri uspešnejšem začetku šolanja, saj so otroci pri vstopu v prvi razred po obiskovanju predšolskih programov bolj pripravljeni na začetek šolanja. Vzgojitelji so tako vsakodnevno na terenu, poskrbi se tudi za prevoz otrok v vrtec in nazaj. Tu si seveda želimo nadaljnje podpore pristojnih institucij s področja predšolskega izobraževanja, saj se je program izkazal za zelo učinkovitega, s tem pa dokazano romski otroci v šolo vstopajo bolj pripravljeni, s pridobljenimi socialnimi veščinami se veliko lažje vključijo v pedagoški proces in pridobijo tudi zadostno znanje slovenskega jezika. Doslej je v programu sodelovalo 38 predšolskih in 43 šoloobveznih otrok, ki še niso bili vključeni v

tovrstno izobraževanje (kot dopolnilni program). Cilj lokalne skupnosti je, da poskušamo skozi delo na terenu v vrtec pripeljati vse romske otroke, starejše od treh let.

Redno spremljamo obiskovanje pouka romskih otrok v osnovnih šolah; slednje dosega več kot 90 %. Z ravnatelji osnovnih šol redno izmenjujemo informacije o stanju obiska. Vsakršne neopravičene odsotnosti od pouka so takoj prijavljene na CSD in inšpektorat za šolstvo, s čimer vztrajamo pri izhodišču, da je treba šolo nujno obiskovati, saj je to edina pot k boljšemu vključevanju Romov v družbo in sobivanju Romov z ostalo populacijo. Ravno tako imamo z ravnatelji šol in vrtca redne delovne sestanke, v katerih izmenjujemo izkušnje in dobre prakse za nadaljnje dobro delo ter iskanje novih rešitev za še boljšo udeležbo romskih otrok v vzgojno-izobraževalnih institucijah. Problem ostaja nizka motivacija za zaključevanje osnovnega šolanja in zelo nizek delež tistih, ki nadaljujejo šolanje na srednješolski ravni. Navkljub izjemam, kjer imamo tudi med romskimi mladostniki vpisnike na fakulteto, kjer so dosegli tudi visokošolsko izobrazbo, pa je tega med Romi statistično glede na populacijo mnogo premalo.

V romskih naseljih, kjer je bil v minulih letih zagotovljen dostop do tekoče vode in do električne energije za vse prebivalce naselij, nadaljujemo z izboljšavami in ustreznim vzdrževanjem. Tukaj velja izpostaviti, da občina Kočevje teh naselij ni komunalno opremljala, ampak je sledila splošnemu načelu enakosti. Romska naselja so namreč povečini nelegalne strukture, v občini Kočevje povečini na občinskih zemljiščih. Zaradi zatečenega stanja, ki ponekod traja več desetletij in »pravice do doma«, odstranitev teh objektov in vračanje zemljišč v prvotno stanje ni opcija. V tem primeru bi morali zagotoviti nadomestna zemljišča oz. izvesti celovito selitev, kar pa je v danih razmerah, neodobravanja javnosti in občinskih prostorskih načrtih težko izvedljivo. Ker pa so bila to naselja, ki so bila še do pred desetletjem brez tekoče vode in električne energije, je občina pristopila k nujnemu urejanju razmer s pomočjo CSD. Tako so bili preko začasnih soglasij urejeni priključki za elektriko in vodo. Občina je zagotovila osnovno infrastrukturo na lokaciji, posamezne priključke pa so posamezna romska gospodinjstva plačala sama, povečini skozi socialne transferje. Skozi podoben program so kupili tudi zabojnike za smeti, uredili pa smo tudi organiziran odvoz odpadkov. Tako je zagotovljena finančna participacija Romov pri ukrepih, ki se tičejo njih samih ali njihove lastne infrastrukture, in vsaj delna izenačitev z drugim prebivalstvom. Ker na neki način uzurpirajo občinska

zemljišča, smo za vse pripravili tudi najemne pogodbe, tako da imajo sedaj neko pravno razmerje do občine kot lastnice zemljišča.

Ker je bila vsa infrastruktura sedaj postavljena, smo morali zagotoviti še zagotovitev rednih plačil storitev, ki so jih pridobili. Tako v dogovoru s CSD Kočevje občina dodatno financira delo romskega pomočnika za delo na terenu in delno tudi administratorja, saj je zaradi intenzivnosti dela (še posebej terenskih obravnav) z romsko populacijo dodatna kadrovska pomoč več kot dobrodošla. S posebnim programom prostovoljne participacije pri reševanju dolžniških stisk na podlagi pogodb o funkcionali (dogovorjene stroške poravnava neposredno CSD od socialnega transferja) smo praktično v celoti zagotovili, da Romi niso več največji dolžniki do občine in javnih podjetij, prav tako redno izpolnjujejo tekoče obveznosti. V letu 2024 imamo sklenjenih več kot 300 individualnih dogovorov za reševanje dolžniških težav v obliki »funkcional«. Nakopičeni dolgovi so se v zadnjem obdobju zmanjšali, manj je izvršb, saj se je s sklenjenimi pogodbami o najemu zemljišč v romskih naseljih povečala njihova odgovornost tudi pri plačilni disciplini, npr. za komunalne storitve, vodo, elektriko itd. Ravno zaradi boljše plačilne discipline je posledično tudi manj odklopov elektrike in vode in s tem dodatnih stroškov in zapletov. Zaznavamo celo prostovoljne vključitve v program funkcionalne pri CSD, ko Romi sami poiščejo pomoč pri rednem plačevanju obveznosti. Dogovori so še vedno v celoti sklenjeni prostovoljno, s privoljenjem upravičencev, z namenom, da se neposredno iz transferjev pravic iz javnih sredstev poravnajo bodisi tekoči stroški bodisi terjatve za nazaj. Program se sicer izvaja za vse ranljive skupine prebivalstva in ni omejen izključno na romsko populacijo, saj ga intenzivno širimo tudi na preostale kritične dolžnike. Eden izmed rezultatov oziroma učinkov izvajanja programa je preprečitev nastanka novih stisk ter novih dolgov do javnih služb in podjetij med ranljivo populacijo. Zadeva se je v praksi pokazala za zelo uspešno.

V občini Kočevje poteka tesno sodelovanje z Ljudsko univerzo Kočevje in Zavodom za zaposlovanje Republike Slovenije ter CSD za izvedbo različnih delavnic, dodatno izobraževanje, promocijo priložnosti kot tudi dokončanje šolanja. V občini je bilo v sodelovanju z Ljudsko univerzo Kočevje v izobraževanje vključeno veliko število romskih najstnikov in najstnic, romskih družin ter brezposelnih pripadnikov romske skupnosti, Romi z nedokončano osnovno šolo in Romi z nedokončano srednjo šolo. V okviru večgeneracijskega centra iz občinskega proračuna namenjamo še dodatnih 20.740 EUR na letni ravni.

Na največji osnovni šoli finančno pomagamo pri financiranju kadra za pomoč pri delu z Romi preko programa Pomoč Romom pri socializaciji.

Vzpostavljeno je bilo tudi tesno sodelovanje z Upravo za probacijo Republike Slovenije (UPRS), kjer želimo z intenzivno izmenjavo podatkov o izvajalcih in razpoložljivih mestih za opravljanje družbeno koristnega dela slednje narediti nadvse učinkovito z vzgojnega vidika in na ta način zmanjšati povratništvo. UPRS smo dali na razpolago tudi pisarniške prostore. Veliko kazni za prekrške in manjša kazniva dejanja je namreč izrečenih v obliki družbeno koristnega dela, zato poskrbimo, da prav vsi »kandidati« za družbeno koristno delo z našega področja omenjeno obveznost tudi opravijo, kar ima veliko vzgojno komponento. Največji izvajalec je Komunala Kočevje, kjer občina prav tako krije stroške zaposlenega koordinatorskega delavca za področje družbeno koristnih del.

3 Zaključek

V luči trenutnega dogajanja na področju reševanja problematike v jugovzhodni Sloveniji opozarjamo na dejstvo, da do sprejetja 20.a člena »Zakona o financiranju občin (ZFO-1)« (2006) posebnih sredstev od države za romsko populacijo ni bilo. Breme vseh izrednih ukrepov na področju romske tematike do leta 2020 je bilo v celoti na občinskih proračunih. Ocenjujemo, da so celoviti občinski stroški sobivanja za tako obsežno romsko populacijo močno preseglj sredstva, ki jih je država namenila občinam iz naslova te tematike v zadnjih letih. V občinskih proračunih imamo namreč samoiniciativno sprejete določene postavke za ta namen, prav tako imamo s tem namenom sistematizirana delovna mesta. Ob tem moramo tudi krepiti redarske službe, mnogokrat financirati dodatno varovanje in tudi sofinancirati delavce v javnih službah in določene programe ter tudi javna dela, da lahko učinkoviteje naslavljamo ta problem. Iz vsega tega poskušamo omejena sredstva usmerjati v ukrepe, ki na podlagi preteklih izkušenj prinašajo največ učinka, ter jih v tesnem sodelovanju z vsemi deležniki in z veliko prisotnostjo na terenu poskušamo proaktivno prilagajati trenutnim razmeram. Dejstvo je, da ima Slovenija na tem področju v jugovzhodni Sloveniji velik problem, ki ga država kot takega ni učinkovito celovito naslavljala, občine pa se z njim soočamo na različne načine.

Pri reševanju zadev v povezavi z romsko manjšino ne gledamo na to, koliko sredstev dobimo od države, ampak kaj je treba narediti na področju pomoči in asistenci CSD, vlaganja v predšolske programe, javnih del, pomoči v okviru Ljudske univerze Kočevje, čistilnih akcij, tudi stroškov varovanja, gradenj infrastrukture v neposredni povezavi z romskimi naselji ipd. Bomo pa glede na očitke države v zvezi z netransparentno potrošnjo denarja z letom 2025 vsa državna sredstva opredelili na eni sami proračunski postavki, iz katere bomo črpali omenjena sredstva izključno za projekte v povezavi z romsko populacijo. Do sedaj smo imeli ta sredstva na več postavkah, ki so se dotikala socialnih tematik. Dejstvo je, da je socialno problematiko težko strogo ločevati od romske problematike. Včasih so določeni resursi usmerjeni v pomoč Romom, a pomagajo tudi drugim s podobnimi problemi in obratno. Za nas socialni problem ni izključno romski problem.

Za potrebe reševanja izzivov na področju romske tematike občina iz občinskega proračuna še naprej namenja sredstva za potrebe urejanja bivanjskih razmer, za potrebe reševanja okoljevarstvenih vprašanj, kot so čiščenje okolice in odvoz odpadkov, za potrebe reševanja različnih vprašanj in preprečevanja kaznivih dejanj, (odvetniške storitve), za druge stroške (deratizacija, dezinfekcija), urejanje cest, posek nevarnih dreves, ki so ogrožala alternativne objekte Romov, in druge nepredvidene stroške. Pri individualni obravnavi za izboljšanje razmer pa zahtevamo participacijo Romov samih. Še vedno moramo izhajati iz dejstva, da smo pred zakonom vsi enaki in da pravila veljajo enako ne glede na etnično pripadnost. Edini organ za individualno oceno in dodeljevanje pomoči po vseh zakonskih merilih pa ostaja CSD.

Na osnovi zapisanih dejstev je mogoče trditi, da občina Kočevje vse izzive, in teh resnično ni malo, naslavlja hitro in na način zmanjševanja trenj med romskim in drugim prebivalstvom v lokalni skupnosti. Napetosti so sicer še vedno prisotne, a jih z ravnanjem nediskriminatornega naslavljanja, torej pravila ravnanja in spoštovanja odlokov ter zakonov, ki veljajo za vse v lokalni skupnosti, pomembno zmanjšujemo. Smo tudi nosilci zelo dobrih praks, ki so edinstvene na področju celotne države, še posebno z zgodnjim vključevanjem otrok v predšolsko vzgojo, redno obiskovanje pouka, izogibanju kopičenja dolgov med romsko populacijo in dejavno izvrševanje probacijske politike – visok odstotek izpolnjevanja kazensko naloženega družbeno koristnega dela. Še vedno pa ni zadovoljivo omejena kriminaliteta med romsko populacijo, ki za del pripadnikov postaja način življenja.

Tukaj kot lokalna skupnost sicer nudimo vso podporo z vidika krepitve in asistencije redarske službe policiji pri opravljanju preventivnih nalog kot tudi dopolnjujemo videonadzor na kritičnih mestih. A glavnina preventive in pregona kriminalitete še vedno pade na policijo in pravosodje.

Navkljub vsem naporom trenutno ocenjujemo, da brez pomoči države na področju socialnih transferjev, predšolske vzgoje in osnovnošolskega izobraževanja ter učinkovitosti pregona kriminalitete in možnosti izterjave denarnih kazni nadaljnjega napredka pri integraciji ne bomo dosegli. Veliki večini romske populacije smo zagotovili osnovne pogoje za bivanje in šolanje otrok. Ob nujnih prilagoditvah zakonodaje je naslednji korak zaposlovanje. Brez zaposlovanja Romov se bo začaran krog slabih bivanjskih razmer, ne vključenosti v družbo, getoizacije, nizke izobrazbene strukture in porast kriminalitete nadaljeval tudi z novimi generacijami, kar bo pripeljalo do kritičnega konflikta z večinskim prebivalstvom.

Viri in literatura

Statistični urad Republike Slovenije (SURS). (n. d.). *Izbrani podatki po občinah, Slovenija, letno*.

<https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/2640010S.px>

Zakon o financiranju občin (ZFO-1). (2006, 2008, 2011, 2015). *Uradni list RS*, (123/06, 57/08, 36/11, 14/15).